

Diogelu at y Dyfodol?

Cynaliadwyedd Ariannol yn Awdurdod Tân ac
Achub Gogledd Cymru

Mawrth 2026

Amdanom ni

Rydym wedi paratoi a chyhoeddi'r adroddiad hwn dan Adran 17(2)(d) Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004. Gallai hefyd oleuo adroddiad dan Adran 15(3) Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

© Archwilydd Cyffredinol Cymru 2025

Gallwch aildddefnyddio'r cyhoeddiad hwn (heb gynnwys logos ac eithrio fel rhan annatod o'r ddogfen) yn rhad ac am ddim mewn unrhyw fformat neu gyfrwng.

Os byddwch yn ei aildddefnyddio, rhaid i chi ei aildddefnyddio'n gywir a rhaid i chi beidio â gwneud hynny mewn cyd-destun camarweiniol. Rhaid i'r deunydd gael ei gydnabod fel hawlfraint Archwilydd Cyffredinol Cymru a rhaid i chi roi teitl y cyhoeddiad hwn. Lle'r ydym wedi nodi unrhyw ddeunydd y mae'r hawlfraint ynddo'n eiddo i drydydd parti bydd angen i chi gael caniatâd gan y deiliaid hawlfraint dan sylw cyn ei aildddefnyddio.

Os oes arnoch angen unrhyw help gyda'r ddogfen hon

Os hoffech gael rhagor o wybodaeth, neu os oes arnoch angen unrhyw un neu rai o'n cyhoeddiadau mewn fformat neu iaith arall:

- ffoniwch ni ar 029 2032 0500
- anfonwch neges e-bost atom yn post@archwilio.cymru

Gallwch ddefnyddio Cymraeg neu Saesneg pan fyddwch yn cysylltu â ni – fe ymatebwn ninnau yn yr iaith a ddefnyddiwyd gennych chi.

Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Mae Archwilio Cymru yn dilyn y safonau archwilio perfformiad rhyngwladol a gyhoeddwyd gan Sefydliad Rhyngwladol y Sefydliadau Archwilio Goruchaf (INTOSAI).

Cynnwys

Cipolwg ar yr archwiliad	4
Ein canfyddiadau	6
Argymhellion	10
Atodiadau	11
Ynglŷn â'n gwaith	12

Cipolwg ar yr archwiliad

Yr hyn y gwnaethom fwrw golwg arno

- 1 Fe wnaethom ystyried sut y mae Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru (yr Awdurdod) yn gweithredu i'w helpu i gyflawni cynaliadwyedd ariannol. Mae hyn yn cynnwys ei gynlluniau ariannol, y dystiolaeth a ddefnyddiodd i ddatblygu ei gynlluniau, ac yna sut y mae'n adrodd wrth aelodau ar ei sefyllfa ariannol.
- 2 Ni wnaethom fwrw golwg ar reoli ariannol ehangach yn yr Awdurdod na'r penderfyniadau ariannol unigol y mae wedi'u gwneud neu'n bwriadu eu gwneud.
- 3 Mae ein gwaith yn canolbwyntio ar ddarparu sicrwydd a chefnogi gwelliant o ran sut y mae'r Awdurdod yn gweithio i wella ei gynaliadwyedd yn y tymor canolig a hir. Rydym yn cydnabod bod rhai pethau sy'n effeithio ar hyn y tu hwnt i reolaeth yr Awdurdod. Mae hyn yn cynnwys lefel y cyllid grant y mae'n ei gael a digwyddiadau byd-eang fel pandemig COVID-19. Mae'r cyd-destun anodd yn golygu bod cynllunio ar gyfer senarios gwahanol a bod yn glir ynghylch yr opsiynau sydd ar gael yn bwysig. Mae hefyd yn dangos nad yw hi wastad yn bosibl cynllunio'n fanwl yn y tymor canolig a hir.

Pam fod hyn yn bwysig

- 4 Mae'r sector cyhoeddus yn wynebu heriau ariannol sylweddol ac felly y bu hi am nifer o flynyddoedd. Mae hyn yn rhoi'r Awdurdod dan bwysau i daro cydbwysedd rhwng yr hyn y mae arno eisiau neu angen ei wario ar y naill law a chyllid sy'n dal i fod yn her ar y llaw arall. Mae taro'r cydbwysedd cywir yn hyn o berth yn her sylweddol ac yn golygu bod rhaid i'r Awdurdod daro cydbwysedd rhwng gwahanol ffactorau i sicrhau ei fod yn gwneud y defnydd gorau o arian cyhoeddus. Mae hyn yn gwneud cynllunio i gyflawni cynaliadwyedd yn allweddol ac yn cynorthwyo'r Awdurdod i ddangos gwerth am arian.

Yr hyn yr ydym wedi'i ganfod

- 5 Mae dull yr Awdurdod yn ategu ei sefyllfa ariannol gymharol sefydlog. Fodd bynnag, nid yw'r Awdurdod wedi diweddarau sut y bydd yn ymateb i'w heriau ariannol yn y tymor canolig.

Yr hyn yr ydym yn ei argymhell

- 6 Rydym wedi gwneud tri argymhelliad. Mae'r cyntaf yn canolbwyntio ar yr angen i ddiweddarau strategaethau ariannol yn gyson a sicrhau eu bod yn rhychwantu'r tymor hwy. Mae'r ail yn canolbwyntio ar sut y mae'r Awdurdod yn rhannu ei sefyllfa ariannol gyda'i aelodau. Mae'r trydydd yn canolbwyntio ar egluro pa bwyllgor sy'n gyfrifol am oruchwyliaeth ar gynllunio a pherfformiad ariannol.

Ein canfyddiadau

Mae gan yr Awdurdod ddealltwriaeth glir am ei sefyllfa ariannol ond nid yw'n nodi'n glir sut y mae hyn wedi goleuo ei strategaeth ariannol

- 7 Mae sefyllfa cronfeydd wrth gefn yr Awdurdod yn gymharol gryf o'i gymharu â'r ddau Awdurdod Tân ac Achub (ATA) arall yng Nghymru. Roedd yr Awdurdod yn dal swm a oedd yn cyfateb i 22.8% o gost net ei wasanaethau mewn cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy na chyfyngir arnynt gan y gyfraith ar ddiwedd 2024-25.¹ Dyma'r uchaf o'r tri ATA yng Nghymru.
- 8 Nid yw'r Awdurdod wedi cynllunio sut y bydd yn defnyddio'i gronfeydd wrth gefn i ategu ei gynaliadwyedd ariannol. Mae cronfeydd wrth gefn yn rhan graidd o gynllunio ariannol. Er enghraifft, gan nad yw ATAau yn cael unrhyw gyllid cyfalaf gan Lywodraeth Cymru, mae cronfeydd wrth gefn yn ffordd allweddol o ariannu prosiectau cyfalaf. Mae hyn yn golygu bod cynllunio sut y bydd cronfeydd wrth gefn yn ategu ei gynlluniau ariannol yn gallu helpu'r Awdurdod i gyflawni prosiectau pwysig. Gallai hyn gynnwys ei ganolfan hyfforddi newydd arfaethedig, er enghraifft. Mae penderfynu beth yw'r lefel gywir o gronfeydd wrth gefn yn nhyb yr Awdurdod, sut y bydd yn cyflawni'r lefel honno, a sut y byddant yn cael eu defnyddio'n strategol, yn bwysig i ategu cynaliadwyedd ariannol.

¹ Rydym yn cyhoeddi'r data hwn fel rhan o'n hofferyn data cynaliadwyedd ariannol llywodraeth leol. Gall ein diffiniad ni o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy fod yn wahanol i'r un a ddefnyddir gan wahanol gyrff.

- 9 Mae gan yr Awdurdod ddealltwriaeth fanwl am ei risgiau ariannol ond nid yw wedi dangos sut y mae'r rhain yn cysylltu â'i strategaeth ariannol. Mae'r Awdurdod yn amlwg yn ymwybodol o risgiau allweddol. Mae'n ei gwneud hi'n ofynnol i'w adrannau egluro sut y maent yn mynd i'r afael â risgiau trwy'r modd y maent yn pennu eu cyllidebau. Fodd bynnag, trwy beidio â nodi sut y mae'r rhain yn goleuo ei strategaeth ariannol, nid yw'n glir sut y mae'r Awdurdod yn bwriadu ymateb iddynt. Gallai cyfleu ei risgiau ariannol allweddol yn eglur fod yn bwysicach hefyd oherwydd newidiadau arfaethedig i'r model ariannol ar gyfer ATAau, a'r angen posibl am fwy o ddeialog gyda chynghorau cyfansoddol.
- 10 Mae gwybodaeth fanwl am bwysau ariannu a risgiau ariannol yn bwysig i helpu i ddatblygu strategaeth ariannol sy'n seiliedig ar wybodaeth dda i fynd i'r afael â heriau ariannol.

Mae gan yr Awdurdod ddull eglur lle mae cynllunio ariannol yn y cwestiwn, ond nid yw wedi nodi ei gynlluniau ar gyfer y tymor canolig a hir

- 11 Mae gan yr Awdurdod strategaeth adnoddau tymor canolig, ond nid yw wedi ei diweddarau'n gyhoeddus yn ddiweddar. Fe gymeradwyodd yr Awdurdod ei strategaeth ym mis Chwefror 2024, ac roedd yn rhychwantu tair blynedd ariannol. Nid yw wedi cyhoeddi diweddariad i'w strategaeth yn y blynyddoedd ers hynny. Mae hyn yn golygu bod y strategaeth gyfredol yn dod i ben yn 2026-27. Mae'r Awdurdod wedi cynllunio ei wariant dros y tair blynedd nesaf mewn dogfennau mewnol. Gallai diweddarau ei strategaeth gyhoeddus a'i chysylltu â'i broses flynyddol o bennu ei gyllideb helpu'r Awdurdod i ddangos yn fwy eglur sut y mae'n cynllunio dros y tymor canolig. Gallai hefyd ddarparu cyfle i aelodau graffu a dylanwadu ar ei chynnwys. Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi cynllunio ei wariant cyfalaf dros gyfnod o ddeng mlynedd.

- 12 Nid yw'r Awdurdod wedi datblygu strategaeth ariannol tymor hwy eto. Mae ei strategaeth gyfredol yn canolbwyntio ar y tymor canolig ond nid yw'n defnyddio gwybodaeth fanwl yr Awdurdod am risgiau i gynllunio ar gyfer senarios yn y dyfodol. Rydym yn cydnabod y bu nifer o ffactorau sydd wedi creu ansicrwydd i'r Awdurdod yn ddiweddar. Mae hyn yn cynnwys canlyniad ymgynghoriad diweddar Llywodraeth Cymru ar ddiwygio Awdurdodau Tân ac Achub. Rydym hefyd yn cydnabod yr her y mae cylchoedd ariannu blynyddol yn ei chreu i gynllunio tymor hwy. Fodd bynnag, byddai dull strategol tymor hwy, sy'n cynnwys cynlluniau ar gyfer senarios, yn cryfhau gallu'r Awdurdod i ymateb i heriau ariannol yn y dyfodol.
- 13 Mae strategaeth ariannol eglur, sy'n seiliedig ar wybodaeth dda ac y cytunwyd arni yn allweddol i ddangos sut y bydd yr Awdurdod yn ymateb i'w bwysau ariannu yn y dyfodol, yn enwedig sut y bydd yn cau ei fwlc ariannu rhagamcanol yn y tymor byr, canolig a hir. Mae hefyd yn cynorthwyo'r Awdurdod i ddeall effaith ei strategaeth ar ei amcanion llesiant a'i ddyletswyddau cyfreithiol.

Mae'r Awdurdod yn adrodd yn rheolaidd ar ei sefyllfa ariannol ond gallai gysylltu adroddiadau'n fwy eglur â'i strategaeth ariannol

- 14 Mae'r Awdurdod yn adrodd yn rheolaidd ar ei sefyllfa ariannol wrth aelodau. Mae'r Awdurdod Llawn yn cael adroddiadau cyllid chwarterol. Mae'r adroddiadau'n nodi sut y mae gwariant yr Awdurdod yn amrywio o'i gymharu â'i gyllideb a'i sefyllfa ddisgwyliedig ar ddiwedd y flwyddyn. Mae adrodd yn eglur ac yn aml wrth aelodau'n eu helpu i wybod am ei sefyllfa ariannol. Gall hyn helpu aelodau i gymryd camau gweithredu i wella sefyllfa hirdymor yr Awdurdod.
- 15 Fodd bynnag, nid yw adroddiadau'r Awdurdod yn nodi'n glir beth yw goblygiadau ei wariant ar gyfer ei strategaeth ariannol. Er enghraifft, gall nodi effaith gorwariant neu danwariant ar gyflawni ei amcanion helpu aelodau i graffu ar hyn a'i fonitro. Gall hyn ategu cynaliadwyedd ariannol yr Awdurdod ymhellach.

- 16 Nid yw'n glir sut y mae cyfrifoldeb am oruchwyliaeth ariannol fel a nodir yng Nghyfansoddiad yr Awdurdod yn cael ei chyflawni'n ymarferol. Mae gan y Pwyllgor Archwilio rôl i oruchwyllo trefniadau adrodd ariannol, ond dim ond i'r Awdurdod Llawn y cyflwynir adroddiadau ariannol. Felly nid yw'n glir sut y mae'r Pwyllgor Archwilio'n cyflawni'r rôl hon na sut y mae'r cyfansoddiad yn adlewyrchu arfer go iawn. Mae rolau a chyfrifoldebau eglur yn bwysig i sicrhau bod gan aelodau ffocws priodol ar gynaliadwyedd ariannol a gwerth am arian.

Argymhellion

- A1** Dylai'r Awdurdod ddiweddarau ei strategaeth adnoddau tymor canolig a datblygu ei ddull tymor hwy o gyflawni cynaliadwyedd ariannol. I wneud hyn, dylai'r Awdurdod:
- 1.1** sicrhau bod ei strategaeth yn dal i fod yn gyfoes ac wedi'i chysylltu â'i broses flynyddol ar gyfer pennu'r gyllideb;
 - 1.2** nodi sut y bydd yn ymateb i risgiau ariannol gan gynnwys, os oes angen, trwy gynllunio arbedion; ac
 - 1.3** cynllunio ei ddefnydd o gronfeydd wrth gefn mewn modd strategol.

- A2** Dylai'r Awdurdod gryfhau ei adroddiadau ariannol i aelodau fel eu bod yn cynnwys effaith perfformiad ariannol ar:
- 2.1** ei amcanion llesiant;
 - 2.2** cyflawni ei ddyletswyddau statudol; a hefyd
 - 2.3** ei strategaeth ariannol tymor hwy.

- A3** Dylai'r Awdurdod egluro pa bwyllgor sydd â chyfrifoldeb am oruchwyliaeth ar y strategaeth ariannol a monitro ariannol.

Atodiadau

Ynglŷn â'n gwaith

Cwmpas yr archwiliad

Fe wnaethom ystyried sut y mae'r Awdurdod yn gweithredu i helpu i gyflawni cynaliadwyedd ariannol. Mae hyn yn cynnwys ei gynlluniau ariannol, y dystiolaeth a ddefnyddiodd i ddatblygu ei gynlluniau, ac yna sut y mae'n adrodd wrth aelodau ar ei sefyllfa ariannol. Fe wnaethom fwrw golwg ar y trefniadau a oedd yn bodoli rhwng mis Hydref a mis Rhagfyr 2025.

Ni wnaethom fwrw golwg ar reoli ariannol ehangach yn yr Awdurdod na'r penderfyniadau ariannol unigol y mae wedi'u gwneud neu'n bwriadu eu gwneud.

Cwestiynau a meini prawf archwilio

Cwestiynau

Daethom i'n casgliadau ynglŷn â chynaliadwyedd ariannol yr Awdurdod trwy ateb tri chwestiwn allweddol. Yn gyntaf, fe ofynnem ni a oes gan yr Awdurdod gynllun eglur a hirdymor ar gyfer ei gynaliadwyedd ariannol. Yn ail, fe wnaethom ystyried a yw'r Awdurdod yn gwybod ym mha fath o sefyllfa ariannol y mae, ac a yw wedi defnyddio ei wybodaeth i siapio ei strategaeth. Yn drydydd, fe ofynnem ni a yw adroddiadau ariannol yr Awdurdod i aelodau'n eu helpu i oruchwyllo ei gynaliadwyedd ariannol.

Meini prawf

Fe ddefnyddiom ni'r meini prawf archwilio i'n helpu i ateb ein cwestiynau am drefniadau'r Awdurdod. Maent yn ein helpu i ddeall sut y dylai neu y gallai trefniadau edrych yn eu cyd-destun. Fe wnaeth gwaith y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth a'n gwybodaeth gronnus ni siapio eu datblygiad.

Dulliau

Mae ein canfyddiadau'n seiliedig ar adolygiadau o ddogfennau a chyfweliadau gydag uwch swyddogion a Dirprwy Gadeirydd yr Awdurdod.

Amdanom ni

Mae Archwilydd Cyffredinol Cymru'n annibynnol ar Lywodraeth Cymru a'r Senedd. Rôl yr Archwilydd Cyffredinol yw archwilio cyfrifon Llywodraeth Cymru, y GIG yng Nghymru a chyrff cyhoeddus cysylltiedig eraill, ynghyd â chyfrifon cynghorau a chyrff eraill mewn llywodraeth leol, ac adrodd ar y rhain. Mae'r Archwilydd Cyffredinol hefyd yn adrodd ar ddefnydd y sefydliadau hyn o adnoddau ac yn awgrymu ffyrdd y gallant wella.

Mae'r Archwilydd Cyffredinol yn gwneud ei waith gyda chymorth staff ac adnoddau eraill gan Swyddfa Archwilio Cymru, sy'n gorff a sefydlwyd i gefnogi'r Archwilydd Cyffredinol, ei gynghori a monitro ei waith.

Archwilio Cymru yw'r term ymbarél a ddefnyddir ar gyfer Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru. Mae'r rhain yn endidau cyfreithiol ar wahân a chanddynt y rolau gwahanol a amlinellir uchod. Nid yw Archwilio Cymru ei hun yn endid cyfreithiol.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and
telephone calls in Welsh and English.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a
galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.